

การพัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสา
และความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของนักเรียน
โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

**The Development of a Learning Management Model for Enhancing
Buddhist Volunteerism and Social Responsibility among Students in
Schools under the Maha Sarakham Secondary Educational Service Area
Office**

ปริญญ์รดา อุทัยสา, นิรัช เรืองแสน, เฉลิมเกียรติ ดุลสัมพันธ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phalinrada Authaisa, Niraj Ruangsarn, Chaleomkai Dulsampun
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus, Thailand
E-mail: phalinrada.aut@mcu.ac.th

Received: 11 September 2024; Revised: 16 September 2024; Accepted 20 September 2024

© The Author(s) 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (R&D) ที่มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ 2) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาแล้ว และ 4) ศึกษาผลลัพธ์ของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ในระยะที่ 1 กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 331 คนจากโรงเรียนผดุงนารี และครูสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 10 คนจาก 5 โรงเรียน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ $\bar{x}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมกับวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ ระยะที่ 2 มีการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คนเพื่อประเมินรูปแบบ ระยะที่ 3 ได้ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 30 คน โดยใช้การทดสอบความรู้ ทักษะ และเจตคติ ระยะที่ 4 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และผลกระทบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีผลเพิ่มพูนความรู้ ($\bar{x} = 4.25$) ทักษะ ($\bar{x} = 4.09$) และเจตคติ ($\bar{x} = 4.08$) ที่เกี่ยวกับจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีผลโดยรวมในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$) ด้านประสิทธิภาพ ($\bar{x} = 4.13$) และผลกระทบ ($\bar{x} = 4.33$) แสดงให้เห็นว่ารูปแบบนี้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาคุณลักษณะที่ต้องการในตัวนักเรียน

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้, จิตอาสาเชิงพุทธ, ความรับผิดชอบต่อสังคม

Abstract

This research is a developmental study (R&D) with four objectives: 1) to examine the current problems and directions for improving learning management, 2) to develop a learning management model, 3) to experiment with the developed model, and 4) to study the outcomes of using the learning management model to foster Buddhist volunteerism and social responsibility among students in schools under the Maha Sarakham Secondary Educational Service Area Office. In phase 1, the sample included 331 Grade 12 students from Phadungnaree School and 10 social studies teachers from 5 schools. Data were collected using questionnaires and analyzed with descriptive statistics such as frequency, percentage, $\bar{x}$, and standard deviation, along with qualitative analysis through interviews. Phase 2 involved 10 experts providing feedback in focus group discussions, while phase 3 tested the model with 30 Grade 12 students from Phadungnaree School using knowledge, skills, and attitude assessments. In phase 4, stakeholders evaluated the effectiveness, efficiency, and impact of the model through group discussions and content analysis. The findings showed that the model significantly improved knowledge ($\bar{x} = 4.25$), skills ($\bar{x} = 4.09$), and attitudes ($\bar{x} = 4.08$) related to Buddhist volunteerism and social responsibility. Overall, the model was rated as highly effective ($\bar{x} = 4.05$), with efficiency ($\bar{x} = 4.13$) and impact ($\bar{x} = 4.33$) also rated highly, indicating the model's success in enhancing desired characteristics in students.

Keyword: learning management model, volunteer qualities, Buddhist social responsibility

1. บทนำ

กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขการจัดการศึกษาจิตอาสา จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในส่วนตัวของบุคคลที่ส่งผลไปถึงสังคมโดยรวม (Kaewketpong, 2024). จิตอาสาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมแห่งการแบ่งปันจึงควรปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตอาสาซึ่งเป็นช่องทางในการพัฒนาและยกระดับจิตใจให้เยาวชนรุ่นใหม่มีความเข้าใจเอื้อเฟื้อ หันมาทำกิจกรรมเพื่อสังคมมากขึ้นเป็นการสร้างคุณลักษณะให้มีผลดีต่อสังคมในอนาคตซึ่งจันทนา อุดม และคณะได้ศึกษา พบว่า ปัจจัยหลักในการพัฒนาสังคม คือ การพัฒนาเยาวชนเพราะการพัฒนาเยาวชน เปรียบเสมือนการสร้างครอบครัวเพื่อก้าวสู่การขยายตัวไปในกลุ่มใหญ่ของคนในสังคมโดยรวม การพัฒนาเยาวชน ควรเริ่มตั้งแต่เยาว์วัยเนื่องจากเด็กในวัยนี้เป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงจากเด็กเข้าสู่การเป็นผู้ใหญ่จึงมีความสนใจต่อตนเองและยึดตนเองเป็นศูนย์กลางการจัดกระบวนการเรียนรู้จึงต้องผ่านวัฒนธรรมการเรียนรู้ การส่งเสริมให้มีวิธีคิดทักษะการปรับตัวด้วยตนเองมีทัศนคติและขีดความสามารถของเยาวชนให้มีความรู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทางสังคมกับการดำเนินชีวิตในอนาคต ฉะนั้นการปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจจัดได้ว่าเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ได้มากเพราะฉะนั้นจึงเป็นสิ่งที่สังคมควรปลูกฝังให้กับเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน (Uthaphan, 2024).

อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีเป้าหมายในการพัฒนาสังคมที่ชัดเจนแล้วว่าการพัฒนาให้เยาวชนเป็นผู้มีจิตอาสา แต่ปัญหาคือจะพัฒนาให้เขาเหล่านั้นเป็นผู้มีจิตอาสาในด้านอะไรบ้าง และหน่วยงานไหนจะเป็นผู้ดำเนินการให้เป็นรูปธรรม ซึ่งปัญหาการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและเป็นผู้ผู้นำที่จะพาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในระยะยาวจึงเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนโดยการจัดการเรียนการสอนของครูซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ผ่านการสอนที่มีประสิทธิภาพ การสอนเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ คือต้องใช้ทั้งความรู้ด้านการศึกษา หลักจิตวิทยาการเรียนรู้ของมนุษย์ ซึ่งจะต้องมีการเรียนและฝึกฝนในสถาบันการศึกษาที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการเรียนการสอน และที่เป็นศิลป์ หรือเป็นศิลปะ เพราะการสอนต้องใช้ทักษะด้านการสื่อสารทางวาจา ภาษาร่างกาย และใช้จิตวิทยาในการดึงดูดความสนใจของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันไปตามพื้นฐานความรู้ อุปนิสัยใจคออันเกิดจากสภาพแวดล้อมของการเลี้ยงดู และปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก ๆ ดังนั้น ผู้สอนต้องมีหลักจิตวิทยาผสมผสานกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และวิธีการต่าง ๆ ตามประสบการณ์ความสามารถของผู้สอนแต่ละคน ซึ่งนานวันเข้าก็จะกลายมาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล หรือเป็นรูปแบบเฉพาะตัวของผู้สอนแต่ละคนนั่นเอง ความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะที่จำเป็นต่ออนาคตของชาติและสามารถมีส่วนร่วมเพื่อบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี วิสัยทัศน์อาเซียน 2568 และเป้าหมายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ เป็นแนวทางหนึ่งในการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว คือ การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนเพื่อให้บริการขั้นพื้นฐานและโอกาสในการพัฒนาตนเองสำหรับเยาวชนโดยบริการที่ครอบคลุมดังกล่าว ฉะนั้นการพัฒนาหลักสูตรจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธจึงมีความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นในห้วงระยะเวลาในรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาซึ่งเป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุขตลอดจนสามารถนำเอาความรู้ความเข้าใจนั้นไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสมสมดุลและยั่งยืน

จุดมุ่งหมายสำคัญของรายวิชาสังคมศึกษาโดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการแก้ปัญหาที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในการสร้างพลเมืองดีของประเทศอันเป็นรากฐานของพลโลกต่อไป (Sarasean, 2024). ดังนั้น การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาหรือสาระการเรียนรู้สังคมสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องใช้วิธีการเรียนรู้ที่จะช่วยสร้างเสริมประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญา ความรู้ ความคิด ความสามารถทักษะ ค่านิยมและเจตคติที่ดีตลอดจนต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ของตนเองพัฒนาและขยายความคิดของตนเองจากความรู้ที่ได้เรียนรูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในโรงเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมสอดคล้องกับคำสอนทางพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายให้ทุกคนเป็นคนดีในสังคมทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ การทำความดีทั้ง 3 ทาง เช่นนี้เรียกว่า การประพฤติสุจริต 3 ได้แก่ กายสุจริต เป็นความสุจริตทางกาย; วาจาสุจริตเป็นความสุจริตทางวาจา และมโนสุจริต เป็นความสุจริตทางใจ

การพระพุทธเจ้าประพาสสุจิตทั้ง 3 ทั้งนี้ ถือเป็นกุศลกรรม หรือความดีที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อกัน ดังที่ปรากฏในจุฬารุโละ วาฬสูตร ว่า ตรัสกับพระราหุลว่าบุคคลควรพิจารณาให้ดีแล้วทางกรรมทางกาย ทางวาจา และทางใจ จะต้องพิจารณาว่า กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรมที่เราปรารถนาจะทำนี้เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตัวเองหรือเป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นหรือเป็นไปเพื่อเบียดเบียนทั้ง 2 ฝ่าย ถ้าเป็นเช่นนั้น กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรมนั้นเป็นอกุศลมีทุกข์เป็นกำไรมีทุกข์เป็นวิบากก็ขอให้อย่าทำกรรมเช่นนั้น ในทางตรงกันข้ามหากพิจารณาแล้วว่า กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรมที่เราปรารถนาจะทำนี้ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตัวเองหรือไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่น หรือไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนทั้ง 2 ฝ่าย เป็นเช่นนั้น กายกรรมวจีกรรม และมโนกรรมนั้นเป็นกุศลมีสุขเป็นกำไรมีสุขเป็นวิบากกรรมเช่นนั้นสมควรที่จะทำเป็นอย่างยิ่งเพราะการไม่เบียดเบียนตัวเองไม่เบียดเบียนผู้อื่นในด้านจิตอาสาตั้งสัจฉาจิตที่ว่า มาโน ปิโย โหติ (ผู้ให้ยอมเป็นที่รัก)

ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม มีความมุ่งหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านจิตใจแก่นักเรียนหล่อหลอมให้เป็นเยาวชนที่ดีเป็นพลเมืองที่มีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม
4. เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย แบ่งการดำเนินการออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนผดุงนารี 331 คน และครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม 5 โรงเรียน 10 คน เครื่องมือในงานวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการสังเคราะห์ข้อมูลการตีความ สรุปและนำเสนอเนื้อหาเชิงบริบท

ระยะที่ 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้เชี่ยวชาญ 10 คน เครื่องมือในงานวิจัย คือ แบบประเมินรูปแบบผ่านกระบวนการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ระยะที่ 3 กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนผดุงนารี 30 คน เครื่องมือในงานวิจัย คือ แบบทดสอบ ความรู้ ทักษะ และเจตคติเกี่ยวกับจิตอาสาเชิงพุทธและแบบทดสอบความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของนักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test

ระยะที่ 4 กลุ่มเป้าหมาย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 10 คน เครื่องมือในงานวิจัย คือ แบบประเมินประสิทธิผลประสิทธิผล และผลกระทบโดยใช้กระบวนการประชุมกลุ่ม ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณในระยะที่ 1 ของการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของนักเรียนในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 331 คน ประกอบด้วยนักเรียนชาย 170 คน (51.4%) และนักเรียนหญิง 161 คน (48.6%) โดยกลุ่มตัวอย่างมาจากโรงเรียนสารคามพิทยาคม, โรงเรียนมหาวิชานุกูล, โรงเรียนนาปีปทุม, และโรงเรียนผดุงนารี ซึ่งมีนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 เป็นกลุ่มหลัก

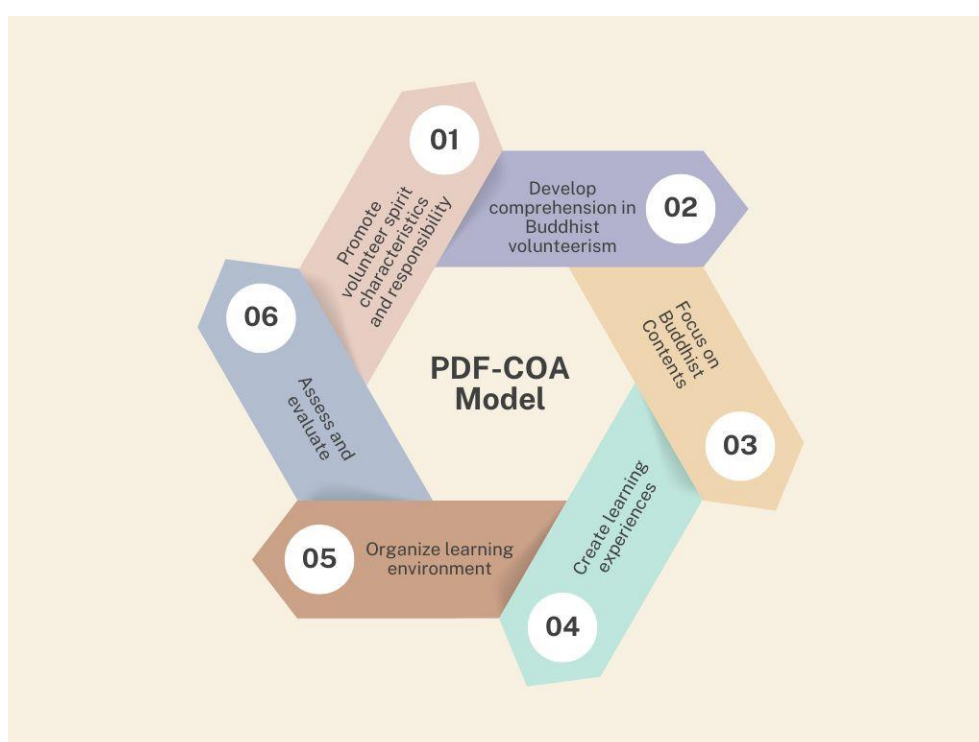
ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ พบว่าค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.90$, S.D. = 0.77) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านความรู้ ($\bar{x} = 4.25$, S.D. = 0.68) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x} = 3.10$, S.D. = 1.18) ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธในระดับสูง แต่การจัดการเรียนรู้อย่างคงต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาเพิ่มเติม

ในส่วนของการพัฒนาทักษะและเจตคติ พบว่านักเรียนมีทักษะในการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับมาก ($\bar{x} = 4.09$, S.D. = 0.78) โดยเฉพาะทักษะในการเรียนรู้และปรับตัว ($\bar{x} = 4.33$, S.D. = 0.70) เป็นทักษะที่ได้รับการประเมินสูงสุด ด้านเจตคติของนักเรียนก็อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$, S.D. = 0.79) ซึ่งแสดงถึงความพร้อมในการมีเจตคติที่ดีต่อการช่วยเหลือผู้อื่นและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ

ผลการวิจัยระยะที่ 2 ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของนักเรียนในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพผ่านกระบวนการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นสามารถแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการบูรณาการหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาที่เน้นการให้ ความเมตตา และการมีส่วนร่วมในชุมชนเข้ามาใช้ในกระบวนการเรียนรู้ นักเรียนได้รับการพัฒนาความเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง นอกจากนี้ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงและกิจกรรมที่เน้นการ

ทำงานเป็นทีมยังช่วยเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การแก้ปัญหา และการเป็นผู้นำ รวมถึงการจัดกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมจิตอาสา

องค์ประกอบของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในการนำไปใช้จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนผดุงนารี จำนวน 30 คน เนื่องจากการออกแบบที่ครอบคลุมทุกด้านที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าว รวมถึงการบูรณาการหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ การสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านสื่อและเทคโนโลยี และการประเมินผลที่ครอบคลุม นักเรียนได้รับการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ทำให้เกิดการตระหนักรู้และการปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักธรรมของพุทธศาสนา

รูปภาพที่ ๑ PDF-COA Model รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

แผนการจัดการเรียนรู้จิตสาธารณะที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำไปใช้ทำการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธสำหรับนักเรียนโรงเรียนผดุงนารี เนื่องจากการบูรณาการหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ และการสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านสื่อและเทคโนโลยี การประเมินผลและการติดตามความคืบหน้าของนักเรียนได้รับการออกแบบให้ครอบคลุมและหลากหลาย ทำให้สามารถตรวจสอบและปรับปรุงการเรียนรู้ของนักเรียนได้

อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนสามารถปรับการสอนให้ตรงกับความต้องการและความสนใจของนักเรียนได้อย่างเหมาะสม

ผลการวิจัยระยะที่ 3 ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนผดุงนารี จำนวน 30 คน ซึ่งมีข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมายแสดงในตารางที่ 4.5 พบว่ากลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย เพศหญิง 14 คน (46.7%) เพศชาย 14 คน (46.7%) และเพศทางเลือก 2 คน (6.7%) นักเรียนส่วนใหญ่มีอายุ 18 ปี (53.3%) ส่วนที่เหลือมีอายุ 17 ปี (40.0%) และมากกว่า 18 ปี (6.7%)

ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียน (Pretest) และหลังเรียน (Posttest) พบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 โดยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนคือ 7.36 (S.D. = 2.00) และหลังเรียนคือ 16.23 (S.D. = 1.19) ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของนักเรียนได้อย่างชัดเจน

ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่าความพึงพอใจของนักเรียนอยู่ในระดับมาก โดยความพึงพอใจในด้านผู้สอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 3.99 (S.D. = 0.71) ด้านสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 4.48 (S.D. = 0.50) ด้านความรู้ความเข้าใจมีการเปลี่ยนแปลงจากปานกลางก่อนการอบรม เป็นมากหลังการอบรม และด้านความพึงพอใจในตนเองมีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 4.39 (S.D. = 0.60) ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธในนักเรียน

ผู้วิจัยได้จัดประชุมกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อประเมินผลลัพธ์ของการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 1 ท่าน ครูผู้สอน จำนวน 4 คน และผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน การประชุมนี้มุ่งเน้นเพื่อประเมินประสิทธิผล ประสิทธิภาพ และผลกระทบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อศึกษาความคุ้มค่าของการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) ประสิทธิภาพ (Efficiency) และ ผลกระทบ (Impacts) ของการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ

จากการประเมินความคิดเห็นต่อผลลัพธ์ของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้พบว่า ด้านประสิทธิผลมีค่าเฉลี่ยที่ 4.13 (S.D. = 0.45) อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อที่ 3 จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของนักเรียนเพิ่มมากขึ้นจากการสังเกตพฤติกรรม และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ข้อที่ 1 ความสามารถในการเรียนรู้จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของนักเรียนเพิ่มมากขึ้น ด้านประสิทธิผลมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.69 (S.D. = 0.39) อยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อที่ 1 ความคุ้มค่าด้านกำลังคนในการจัดการเรียนรู้ฯ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ข้อที่ 2 ความคุ้มค่าด้านงบประมาณในการจัดการเรียนรู้ฯ

ในด้านผลกระทบมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.33 (S.D. = 0.79) อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อที่ 1 การจัดการเรียนรู้ฯ ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อพฤติกรรมของนักเรียนในโรงเรียน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

คือ ข้อที่ 3 การจัดการเรียนรู้ส่งผลกระทบบวกต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนสรุปผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และส่งผลกระทบบวกต่อพฤติกรรมของนักเรียนอย่างชัดเจน

5. อภิปรายผล

ผลการวิจัยเชิงปริมาณในระยะที่ 1 ของการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของนักเรียนในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม พบว่า นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธในระดับสูง แต่การจัดการเรียนรู้อย่างคงต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาเพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Smith et al. (2019) ที่พบว่า การบูรณาการหลักศาสนาในการเรียนการสอนสามารถส่งเสริมการพัฒนาคุณลักษณะทางศีลธรรมและจิตอาสาของนักเรียนได้เป็นอย่างดี แต่จำเป็นต้องมีการสนับสนุนจากระบบการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

จากผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้ พบว่า ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.90$, S.D. = 0.77) โดยเฉพาะด้านความรู้ ($\bar{x} = 4.25$, S.D. = 0.68) ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธในระดับสูง การศึกษาของ Brown (2020) สนับสนุนผลการวิจัยนี้ โดยพบว่าการเรียนรู้ที่เน้นการให้ความรู้และการปฏิบัติสามารถเสริมสร้างความเข้าใจและการตระหนักรู้ในเรื่องคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในส่วนของการพัฒนาทักษะและเจตคติ พบว่านักเรียนมีทักษะในการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับมาก ($\bar{x} = 4.09$, S.D. = 0.78) โดยเฉพาะทักษะในการเรียนรู้และปรับตัว ($\bar{x} = 4.33$, S.D. = 0.70) เป็นทักษะที่ได้รับการประเมินสูงสุด ด้านเจตคติของนักเรียนก็อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$, S.D. = 0.79) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาโดย Zhang (2021) ที่พบว่าการพัฒนาทักษะจิตอาสาและการรับผิดชอบต่อสังคมผ่านกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติจริงสามารถเสริมสร้างทักษะและเจตคติในทางบวกต่อสังคมได้

การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องครอบคลุมทั้งการให้ความรู้ ทักษะ และการสร้างเจตคติที่ดีต่อการช่วยเหลือผู้อื่นและความรับผิดชอบต่อสังคม งานวิจัยของ Lee et al. (2022) แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริงและการบูรณาการกิจกรรมจิตอาสาเข้ากับหลักสูตรสามารถพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนได้ดีขึ้น

สรุปได้ว่าผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับทฤษฎีและงานวิจัยอื่น ๆ ที่ระบุว่า การเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง การบูรณาการหลักศาสนา และการสนับสนุนจากระบบการศึกษาสามารถพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้ที่ดีต้องครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติเพื่อสร้างนักเรียนที่มีคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ

ผลการวิจัยระยะที่ 2 ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของนักเรียนในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพผ่านกระบวนการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นสามารถแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการบูรณาการหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาที่เน้นการให้ ความเมตตา และการมีส่วนร่วมในชุมชนเข้ามาใช้ในกระบวนการเรียนรู้ นักเรียนได้รับการพัฒนาความเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงและกิจกรรมที่เน้นการทำงานเป็นทีมยังช่วยเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การแก้ปัญหา และการเป็นผู้นำ รวมถึงการจัดกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมจิตอาสา

องค์ประกอบของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในการนำไปใช้จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนผดุงนารี จำนวน 30 คน เนื่องจากมีการออกแบบที่ครอบคลุมทุกด้านที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าว รวมถึงการบูรณาการหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ การสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านสื่อและเทคโนโลยี และการประเมินผลที่ครอบคลุม นักเรียนได้รับการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ทำให้เกิดการตระหนักรู้และการปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักธรรมของพุทธศาสนา

จากการศึกษาของ Lee et al. (2021) การเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติจริงช่วยเพิ่มความเข้าใจและความตระหนักรู้ในเรื่องการช่วยเหลือสังคมและการรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในระยะที่ 2 ของการศึกษานี้ โดยพบว่าการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมจิตอาสาช่วยเพิ่มทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การแก้ปัญหา และการเป็นผู้นำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แผนการจัดการเรียนรู้จิตสาธารณะที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำไปใช้ทำการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธสำหรับนักเรียนโรงเรียนผดุงนารี เนื่องจากแผนนี้มีการบูรณาการหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ และการสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านสื่อและเทคโนโลยี การประเมินผลและการติดตามความคืบหน้าของนักเรียนได้รับการออกแบบให้ครอบคลุมและหลากหลาย ทำให้สามารถตรวจสอบและปรับปรุงการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้ครูสามารถปรับการสอนให้ตรงกับ ความต้องการและความสนใจของนักเรียนได้อย่างเหมาะสม

การวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Garcia (2018) ที่พบว่าการใช้หลักธรรมคำสอนของศาสนาในการเรียนการสอนสามารถช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะทางจิตใจและจิตอาสาของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การวิจัยนี้จึงยืนยันถึงความสำคัญของการบูรณาการหลักธรรมคำสอนในการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมในนักเรียน

ผลการวิจัยระยะที่ 3 ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนผดุงนารี จำนวน 30 คน ซึ่งมีข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย พบว่า กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยเพศหญิง 14 คน

(46.7%) เพศชาย 14 คน (46.7%) และเพศทางเลือก 2 คน (6.7%) นักเรียนส่วนใหญ่มีอายุ 18 ปี (53.3%) ส่วนที่เหลือมีอายุ 17 ปี (40.0%) และมากกว่า 18 ปี (6.7%) ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียน (Pretest) และหลังเรียน (Posttest) แสดงในตารางที่ 4.8 พบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 โดยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนคือ 7.36 (S.D. = 2.00) และหลังเรียนคือ 16.23 (S.D. = 1.19) ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของนักเรียนได้อย่างชัดเจน

การวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Brown (2018) ที่พบว่าการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงมีผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมในนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจและปรับใช้หลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งเป็นการสร้างพื้นฐานในการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีในอนาคต

ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนอยู่ในระดับมาก โดยความพึงพอใจในด้านผู้สอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 3.99 (S.D. = 0.71) ด้านสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 4.48 (S.D. = 0.50) ด้านความรู้ความเข้าใจมีการเปลี่ยนแปลงจากปานกลางก่อนการอบรม เป็นมากหลังการอบรม และด้านความพึงพอใจในตนเองมีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 4.39 (S.D. = 0.60) ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธในนักเรียน

การวิจัยนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากการศึกษาของ Kumar (2023) ที่กล่าวถึงความสำคัญ of สิ่งแวดล้อมการเรียนรู้และการสนับสนุนจากผู้สอนในการพัฒนาคุณลักษณะทางจิตใจและจิตสำนึกของนักเรียน การมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและการสนับสนุนที่ดีจากผู้สอนช่วยให้นักเรียนมีความมั่นใจและพร้อมที่จะเรียนรู้และปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน

จากการศึกษาโดย Garcia (2018) พบว่า การเรียนรู้ที่ผสมผสานหลักธรรมคำสอนทางศาสนาเข้ากับการปฏิบัติจริงช่วยเพิ่มความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อการช่วยเหลือสังคม การวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยระยะที่ 3 ที่พบว่าการใช้หลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาในการเรียนการสอนช่วยพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมในนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยระยะที่ 4 พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และส่งผลกระทบเชิงบวกต่อพฤติกรรมของนักเรียนอย่างชัดเจน การจัดประชุมกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อประเมินผลลัพธ์ของการทดลองใช้รูปแบบนี้พบว่า ในด้านประสิทธิภาพมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.13 (S.D. = 0.45) ซึ่งอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของนักเรียนเพิ่มมากขึ้นจากการสังเกตพฤติกรรม การที่นักเรียนสามารถพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการศึกษาของ Dewey (2019) ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงและการทำงานร่วมกันเพื่อสร้างความเข้าใจและทักษะที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน

ในด้านประสิทธิผลมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.69 (S.D. = 0.39) ซึ่งอยู่ในระดับมาก โดยความคุ้มค่าด้านกำลังคนในการจัดการเรียนรู้ฯ ได้รับการประเมินว่าสูงที่สุด ขณะที่ความคุ้มค่าด้านงบประมาณมีค่าประเมิน

ต่ำสุด การวิจัยนี้ยังสนับสนุนโดยการศึกษาของ Kolb (2020) ที่พบว่าการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อมีการสนับสนุนจากครูและผู้ปกครอง

ด้านผลกระทบพบว่าค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.33 (S.D. = 0.79) ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นกัน การจัดการเรียนรู้ส่งผลกระทบบวกต่อพฤติกรรมของนักเรียนในโรงเรียนอย่างชัดเจน สอดคล้องกับการศึกษาของ Lave และ Wenger (2021) ที่เน้นว่าการเรียนรู้ในบริบทสังคมและชุมชนสามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อพฤติกรรมและทัศนคติของนักเรียน

จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นนั้นมีความสามารถในการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่นักเรียนสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริงเป็นการยืนยันถึงประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Vygotsky (2018) ที่กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

การศึกษานี้ยังแสดงให้เห็นว่าการสนับสนุนจากครู ผู้ปกครอง และผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะทางจิตใจของนักเรียน การวิจัยของ Bruner (2022) ยังได้เน้นถึงความสำคัญของการสนับสนุนและการให้คำแนะนำจากบุคคลในชุมชนการเรียนรู้ในการสร้างทักษะและคุณลักษณะที่ยั่งยืน

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธสามารถส่งเสริมทักษะและพฤติกรรมที่ดีในนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทยมีดังนี้:

1. **ส่งเสริมการบูรณาการหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาในหลักสูตรการเรียนรู้** : ควรพิจารณาบรรจุหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาในหลักสูตรการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้แน่ใจว่านักเรียนได้รับการศึกษาในเรื่องจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธอย่างทั่วถึงและครอบคลุม

2. **สนับสนุนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงและการทำงานเป็นทีม** : กระทรวงศึกษาธิการควรส่งเสริมให้โรงเรียนสร้างกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงและการทำงานร่วมกับชุมชน เช่น การเข้าร่วมโครงการจิตอาสา การทำงานกลุ่ม และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือชุมชน เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

3. **พัฒนาการฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษา** : ควรจัดโครงการฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความเข้าใจและทักษะในการสอนเกี่ยวกับจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ โดยให้ครูเป็นแบบอย่างและเป็นผู้ดำเนินการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมคุณลักษณะเหล่านี้

4. จัดหาทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ : รัฐบาลควรสนับสนุนการจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น สื่อการสอน วัสดุการเรียนการสอนออนไลน์ และแอปพลิเคชันที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลและการเรียนรู้ได้อย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ

5. การประเมินผลและติดตามผลการเรียนรู้ : ควรมีการประเมินผลและติดตามผลการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยใช้เครื่องมือการประเมินที่หลากหลาย ทั้งการประเมินแบบปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อวัดผลลัพธ์ของการเรียนรู้และปรับปรุงการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของนักเรียน

การนำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเหล่านี้ไปปรับใช้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธในนักเรียน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาเยาวชนที่มีคุณภาพและมีความรับผิดชอบต่อสังคมในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

การวิจัยที่ได้ดำเนินการและได้ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไปเพื่อขยายความรู้และพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น ดังนี้ :

1. วิจัยเพิ่มเติมในโรงเรียนต่าง ๆ : ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังโรงเรียนอื่น ๆ ในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์และดูว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทที่หลากหลายได้อย่างไร

2. การวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับทักษะและเจตคติ : ควรมีการวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะและเจตคติของนักเรียนในการเรียนรู้จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ เช่น การศึกษาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การแก้ปัญหา และการเป็นผู้นำในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและครอบคลุมยิ่งขึ้น

3. การติดตามผลระยะยาว : ควรมีการติดตามผลระยะยาวของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบนี้ เพื่อว่าคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธยังคงอยู่และมีการพัฒนาอย่างไรในช่วงเวลาที่นานขึ้น

4. การวิจัยเปรียบเทียบระหว่างรูปแบบการเรียนรู้ : ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบระหว่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ต่างกัน เช่น การเรียนรู้แบบบูรณาการ การเรียนรู้แบบโครงการ หรือการเรียนรู้แบบใช้เทคโนโลยี เพื่อดูว่ารูปแบบใดมีประสิทธิภาพสูงสุดในการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ

5. การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการเรียนรู้ : ควรมีการศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ เช่น ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และครอบครัว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้อย่างเหมาะสมกับบริบทของนักเรียนแต่ละกลุ่มการดำเนินการวิจัยต่อไปตามข้อเสนอแนะเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างความรู้และการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการพัฒนาเยาวชนและสังคมในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- Brown, L. (2018). The impact of experiential learning on students' social responsibility. *Journal of Educational Research*, 112(3).
- Brown, L. (2020). The role of experiential learning in fostering social responsibility and volunteerism among high school students. *Educational Review*, 72(4), 495-510.
- Dewey, J. (2019). *Experience and education*. Kappa Delta Pi.
- Kaewketpong, P. (2024). Humanities and environmental ethics: Bridging cultural studies and sustainability. *Journal of Exploration in Interdisciplinary Methodologies (JEIM)*, 1(2), 1–8. <https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JEIM/article/view/625>
- Kolb, D. A. (2020). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Pearson Education.
- Lave, J., & Wenger, E. (2021). *Situated learning: Legitimate peripheral participation*. Cambridge University Press.
- Lee, K., Kim, J., & Park, S. (2021). Enhancing student engagement and social responsibility through integrated volunteer activities in the curriculum. *International Journal of Educational Development*, 85.
- Sarasean, T. (2024). Challenges and opportunities: Reforming the Thai education system for global competitiveness. *Journal of Exploration in Interdisciplinary Methodologies (JEIM)*, 1(3), 25–35. <https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JEIM/article/view/741>
- Smith, J., Brown, L., & Zhang, Y. (2019). Integrating moral education into the curriculum: A study of the impact on students' volunteerism and social responsibility. *Journal of Educational Research*, 112(3).
- Uthaphan, P. (2024). Foundations of thought: The role of western philosophy in shaping modern educational practices. *Journal of Exploration in Interdisciplinary Methodologies (JEIM)*, 1(2), 33–41. <https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JEIM/article/view/629>
- Zhang, Y. (2021). Developing volunteerism and social responsibility skills through practical activities: Insights from high school education. *Journal of Applied Education Studies*, 7(2).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). แนวทางการจัดการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.